

Koevoet

Zesde jaargang nr. 25, mei 2006

Goed / geen nieuws

Na een beroerd begin hebben we een prachtig voorjaar achter de rug.

De boeren hebben het eerste gras geoogst. De eerste open dagen zijn achter de rug en allemaal kijken we uit naar een mooie zomer.

Wij stonden, samen met adoptieboeren, op de boerenmarkt in Warmond en de Pinksterfair in Zeist, en maakten Adopteer een Koe bekend bij een groot publiek.

Hoevéél, weten we nog niet, maar het levert zéker nieuwe adoptievrienden op. Goed nieuws dus. En volgens een oud gezegde in de krantenwereld is dat géén nieuws.

Nou, dan moet er ook maar wat minder goed nieuws in dit voorwoord.

Dafne Westerhof, die voor de rechter moest komen omdat ze haar dieren weigerde van een oormerk te voorzien, weet – anderhalf jaar na het vonnis - nog altijd niet waar ze aan toe is.

De rechter vond het oormerk uit de tijd. Als je honden en katten via een chip kunt identificeren, zei hij, moet dat toch ook met koeien en varkens mogelijk zijn? Sindsdien is het stil in die zaak – al ging de officier van justitie dan in beroep.

Ook adoptieboer Paul Blokker moest voor de rechter komen. Hij weigert om mest ondergronds in zijn weilanden te brengen en strooit het bovengronds uit. Hij werd veroordeeld, maar kreeg geen straf: de rechter vond dat hij in de geest van de wet handelt.

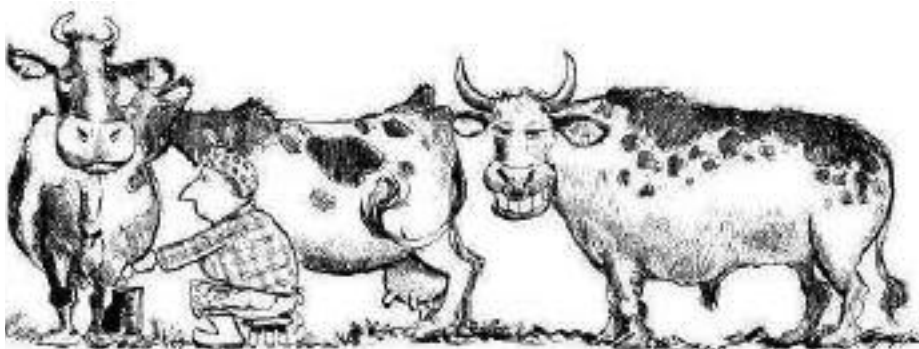
Maar het ministerie van landbouw wil zijn zin, en Paul kreeg opnieuw een bekeuring. En nu vecht hij bij de hoge raad voor zijn gelijk. Verderop in dit nummer leest u zijn verhaal. En over zijn hoop op erkenning.

En dan is er paratuberculose; een veeziekte die sluipend oprukt in Nederland.

Lees het verhaal elders in dit nummer. En ook hier is goede hoop dat de boer het uiteindelijk wint van de bacterie.

Mooi hè, dat minder goed nieuws uiteindelijk toch een goed gevoel achterlaat?

Johan Tesselaar

Colofon

De Koevoet is een uitgave van de Stichting Koevoet, Van der Zaenlaan 37, 1215 SJ Hilversum
Website: www.adopteereenkoe.nl
E-mail: koevoet@hetnet.nl
Bankrekening nr. 3982.47.943

Biesbosch klusdag

Het begint een traditie te worden. Onze jaarlijkse Biesbosch klusdag stond voor zaterdag 11 maart jl. op het programma. Op 11 maart ben ik jarig en de week ervoor werd mij op kantoor gevraagd of ik nog wat leuks ging doen op mijn verjaardag. "Ja, ik ga met een paar vrienden een vanghok voor Schotse hooglanders bouwen in de Biesbosch", was mijn antwoord. Verbaasde reacties: "Wát ga je doen!??". Onbekendheid met Schotse hooglanders en het feit dat het KNMI voor die week een temperatuur van rond het vriespunt had voorspeld speelden hierbij mee. Bij het vertrek uit Den Haag begon het al goed, sneeuw en wind. Jan had ons eerder al lekker gemaakt met de mededeling dat we 's ochtends vroeg, om een uur of half vijf werden verwacht. Voor kunstlicht zou worden gezorgd. Jan blijft een grappenmaker!

Hij haalde ons tegen tien op bij Lage Zwaluwe, waar we maar achter de dijk bleven wachten tot de pont er was om uit de snijdende wind te blijven. Jan vertelde ons dat we gingen beginnen met het graven van een kuil met etages en dat we onze laarzen hard nodig zouden hebben omdat het terrein heel vochtig was. Ter plekke aangekomen bleek dat mee te vallen. Naast een bestaand (klein) vanghok hebben we een groter hok gebouwd. De openslaande hekken van deze hokken sluiten op elkaar aan, zodat Jan meer hooglanders bij elkaar kan drijven als ze met de pont verplaatst moeten worden.

Vol enthousiasme zette Jan ons aan het werk. De hooglanders kwamen even poolshoogte nemen, waarna we ze de hele dag niet meer gezien hebben. Onze ruggen werden weer aardig op de proef gesteld omdat we in de natte (zuigende) grond zes diepe gaten moesten graven voor het plaatsen van de zeer zware grote palen. Vervolgens kleinere palen met de grote hamer in de grond slaan, dwarsstangen met beugels en bouten bevestigen, enz. Het is vorig jaar al door één van ons geschreven, maar als je 5 dagen per week voornamelijk achter je computer kantoorwerk verricht, is het wel lekker om een keer lichamelijk werk te doen. Dat is nog eens echt wérk en dat voel je 's avonds en de dag erna! Leuk ook om de Biesbosch als verlaten winters landschap te zien. Dan is de natuur nog indrukwekkender dan wanneer het wemelt van de dagjesmensen, zoals op de boerderijdag afgelopen september. In de loop van de middag trok het weer gelukkig wat bij en tegen het einde van het werk begon zelfs de zon te schijnen. Daarvan konden we pas echt genieten met een schippersbittertje erbij op de terugtocht met de pont naar Lage Zwaluwe. Voor ons vertrek hebben we de trog met bix in het nieuwe vanghok gezet, zodat de hooglanders aan het nieuwe hok kunnen wennen.

Jan heeft altijd klussen genoeg. Volgend jaar zijn we zeker weer van de partij!

Gijs Blom (mede namens Jules, Jan en Ton).

Boerderijdag in de Biesbosch

We zijn weer uitgenodigd! Feest: iedere keer weer een boerderijdag bij de familie Saarloos. We hebben 2 Schotse Hooglanders geadopteerd voor onze 2 kinderen. Daardoor zijn wij ook altijd van de partij. Omdat de dieren op een eiland in de Biesbosch staan, worden de adoptie-ouders met de boot opgehaald en feestelijk vervoerd naar de polders waar de dieren staan. Deze keer werd eerst de Biesboschhoeve van de familie Saarloos bezocht. Daar runt de familie een melkveebedrijf. Maar voor de liefhebber is er ook een camping waar het goed toeven is. Je moet dan wel met een boot overvaren!

Daarna ging de vaartocht verder naar de Amaliahoeve waar een oude boerderij te bezichtigen was. Hier vielen we met de neus in de boter. We waren getuige van een repetitie van de toneelvoorstelling "het spookt in de Biesbosch". Ja, het spookt al jaren in de Biesbosch! Maar dat spoken wordt veroorzaakt door plannen van de overheid die de natuur in de Biesbosch anders wil gaan inrichten. Daarom mogen er dit jaar geen paarden op de polder de Turfzakken lopen. Heel erg jammer.

Terug naar de boerderijdag. Jan Saarloos geeft een mooie toespraak over de Hooglanders. De kudde telt momenteel 95 dieren. Er zijn dit jaar 13 kalfjes geboren. Bij de geboorte van een kalfje hoeft de boer niet te assisteren. Dat lukt heel goed zonder hem en daar is hij ook wel blij mee, omdat hij graag bij Ellie is. Wel moet hij ervoor zorgen dat hij bijtijds weet dat een kalf dat geboren is ook goed drinkt bij de moeder. Anders moet hij de dieren vangen en zorgen dat het kalfje leert drinken. Ook vertelt hij dat een gewone melkkoe tegenwoordig nog maar 4 tot 5 jaar meegaat. Een schotse Hooglander kan wel 20 jaar worden.

Dan is het weer tijd om verder te varen naar de polder de Lepelaar, voor een wandeling op zoek naar jouw adoptiekoe of -kalf.

We hebben deze zesde mei weer enorm geboft. Zoals altijd hebben we heerlijk weer op onze boerderijdag. We verdienen het! Tot besluit varen we nog naar de Lange plaat om daar naar de paarden te kijken. Zo heel tevreden zie ik iedereen naar huis gaan. Geweldig toch dat - dankzij Adopteer een Koe - niet alleen wij mensen elkaar weer hebben mogen ontmoeten - maar we ook hebben genoten van wat de natuur in de Biesbosch ons te bieden heeft. Dank je wel Jan en Ellie, tot zaterdag 2 september. We komen er weer aan!

Elma Gussenhoven

Boerderijdag Terwolde

Zaterdag 28 mei j.l. waren wij als adoptievrienden weer uitgenodigd voor de halfjaarlijkse boerderijdag bij de familie Bosgoed te Terwolde.

Omdat het prachtig weer was, werden we op het terras voor de boerderij ontvangen met koffie, thee, fris en een plak cake. Na wat bijpraten over algemene dingen en nadat de meeste andere adoptievrienden ook gearriveerd waren, werd er over specifieke zaken gesproken.

Fien had voor ons de laatste informatie over de stichting Steunfonds Kenia, opgezet door Rentia Krijnen. Die stichting steunt Keniaanse weduwen bij het opbouwen van een onafhankelijk bestaan. Een deel van de adoptiebijdrage wordt door de familie Bosgoed aan dit project geschonken.

Dankzij die steun kan de stichting o.a. runderen kopen om de onafhankelijkheid van de vrouwen mogelijk te maken (meer over dit project vind je op de website: www.krijnen.net/kenyaproject). Verder hebben we gesproken over het TV programma "Boer zoekt vrouw". Fien vertelde blij met het programma te zijn, omdat het boerenbedrijf een positiever uitstraling kreeg dan in eerdere programma's over het boerenbedrijf.

Ook de discussie over het drinken/gebruiken van melk(producten) kreeg onze aandacht. Over dit onderwerp had de familie Bosgoed voor ons een exemplaar van het interview met de arts Ron Schmid uit het blad AcresUSA van april 2004, over de geschiedenis van melk. En er was een folder over dit onderwerp van de Weston A. Price Foundation, een organisatie die zich o.a. bezighoudt met onderzoek naar traditionele levensmiddelen (meer hierover is te vinden op websites: www.acresusa.com en www.westonaprice.org).

En natuurlijk werden de laatste nieuwtjes over "onze" koeien verteld.

Actueel was een operatie op een van de koeien wegens een maagverdraaiing. Theo legde uit wat dat precies inhoudt en deed verslag van de operatie. Een column van een dierenarts uit een regionale huis-aan-huis krant behandelde dit onderwerp onlangs en ook daar waren kopieën van.

Daarna werd het tijd om de stal in te gaan en "onze" koeien op te zoeken. Ze waren op stal in verband met de tropische temperatuur van deze dag. Als het erg warm is, zoeken koeien graag een koel plekje op, bijv. onder een boom. Maar omdat er dan een concentratie van mest plaatsvindt is er een hoge kans op bijv. uierontsteking. De stal, waar de wind doorheen waait, is dan een beter plekje om te vertoeven.

Theo beantwoordde de vele specifieke vragen van de adoptievrienden.

Na een bezoek aan de jongvee stal en de stal waar de enkele dagen oude kalfjes stonden werden we uitgenodigd in de keuken waar een uitgebreide broodmaaltijd klaar stond.

Na buiten op het terras, onder het genot van ijs met warme kerensaus, nog wat nagepraat te hebben was het weer tijd voor de thuisreis.

Familie Bosgoed, hartelijk bedankt voor de weer een gezellige en leerzame dag!

Connie de Vos

Naschrift redactie

Dit verslag van Connie is al een jaar oud, maar om raadselachtige redenen nooit geplaatst. Het is echter nog steeds actueel; vandaar dat u het in dit nummer leest.

Gaan oormerkweigeraars chippen?

Op 4 november 2004 velde de rechter een oordeel over Dafne Westerhof. Zij beheert het Beloofde Varkensland, en weigert haar dieren te voorzien van een oormerk. In onze van regels overlopende wereld moet dat bestraft worden. Alleen: de rechter werkte niet mee.

"De verdachte is niet strafbaar omdat zij zich door het wettelijk verbod van dierenmishandeling terecht heeft laten weerhouden om te voldoen aan haar oormerkplicht. De plicht om geen dierenmishandeling te plegen is gegoten in de vorm van een wet in formele zin, de oormerkplicht in die van een regeling van een lagere rangorde. Verdachte heeft dus de juridisch zwaarste plicht het zwaarst laten wegen."

De officier van justitie heeft toen Hoger Beroep aangetekend. Maar Dafne heeft daar tot op heden niks meer van gehoord. Ze heeft intussen wél al haar dieren laten chippen.

"Er is dus jurisprudentie", meldde ze ons. "Wat let jou dus, en wat let alle oormerkweigeraars om ook te gaan chippen? Niks, lijkt me."

Ook deze Belgische koe heeft in haar jeugd het pijnlijke oormerken moeten ondergaan.

De boer in de houdgreep

Bij de oprichting van de stichting Koevoet voerden een burger en een boer de onderstaande dialoog op. Het is een verzonnen gesprek, maar de feiten die genoemd worden zijn woord voor woord waarheid ...

Burger: Hallo kan ik hier melk kopen?
Boer: Jazeker, fijn dat je komt. Hoeveel liter wil je hebben?
Burger: 1 liter is genoeg. Wat is je prijs?
Boer: 30 cent.
Burger: Dat is niet duur.
Boer: Dat horen we graag.
Burger: Kunt u nog wat extra's voor me doen?
Boer: Jazeker, de klant is koning.
Burger: Ik wil graag schone en veilige melk zonder al te veel bacteriën.
Boer: Dat zit wel goed.
Burger: Wat is dan uw prijs?
Boer: 30 cent.
Burger: En ik wil ook graag dat de omgeving lekker ruikt.
Boer: Doen we. We hebben een speciale stal, passen het dieet van de koeien aan en zorgen daardoor voor een goede kwaliteit mest. Die composteren we voordat we het op het land brengen.
Burger: En wat is dan uw prijs?
Boer: 30 cent.
Burger: Nou wil ik heel graag schone sloten waar ik in kan visen. . .
Boer: Zorgen we voor. We gebruiken niet te veel mest en geen kunstmest, en blijven met de meststoffen uit de buurt van de waterkant.
Burger: Wat is uw prijs?
Boer: 30 cent.
Burger: Ik wil verder graag dat de koeien in de wei staan.
Boer: Veel boeren om ons heen doen dat niet meer. Maar wij wel hoor!
Burger: Wat wordt dan uw prijs?
Boer: 30 cent.
Burger: Ehhh, ik wil graag bloemrijke slootkanten. Wat is uw literprijs?
Boer: 30 cent.
Burger: En ik wil graag dat de Grutto en de Kievit hier kunnen nestelen en jongen groot brengen. Wat is uw prijs?
Boer: 30 cent.
Burger (steeds fanatieker): Ik wil graag dat kalfjes bij de koe blijven. Wat is uw prijs?
Boer: 30 cent.
Burger: Ik wil graag dat koeien door een echte stier gedekt worden. Wat is uw prijs?
Boer: 30 cent.
Burger: Ik wil graag koeien met hoorns. Wat is uw prijs?
Boer: 30 cent.
Burger (vertwijfeld): Kan ik zo doorgaan?

Boer: Ja, die prijs gaat echt niet omhoog.
Burger: Hoe kan dat nou?
Boer: We leveren melk aan de fabriek en we krijgen er domweg niet méér voor.
Burger: Maar dat kan toch niet? Je levert steeds meer kwaliteit. Je zou toch verwachten dat . . .
Dat is toch idioot?
Boer: Daar zeg je wat. Inderdaad we boeren achteruit.
Burger: Wat kan ik er aan doen? Kan ik iets betekenen?
Boer: Jazeker, je kunt adoptievriend of vriend van de boerderij worden. Je mag meedenken, meeleven en meewerken aan duurzame landbouw.
Burger: Dat doe ik!
Boer: Fijn, dan gaan we sámen vooruit.

Genieten in Spaarnwoude

De 'Lammetjesdag' op de Koningshoeve in Spaarnwoude was weer superleuk! Het was 16 april prachtig weer en dus was het ook lekker druk op de boerderij.

Dit jaar hadden Gertjan en Saskia nog meer activiteiten op het erf. Niet alleen kon je lammetjes zien en aaien, de koeien 'voeren' (erg intrek bij mijn dochtertje Suzan van 5 - hooi toewerpen aan die leuke grote bruine koeien), ponyrondje rijden en klimmen op de strobalen, maar werden er ook schapen geschoeren, kon je van bijenwas kaarsjes rollen, boerderij-memory spelen en nog meer.

Maar het hoogtepunt van het bezoek was voor Suzan en haar nichtje van 8 dat er een kalfje werd geboren en dat ze dat net na de geboorte zagen; een schattig, klein nat beestje, ze waren er vol van! Een heerlijke middag.

Overigens heb ik op de Koningshoeve ook een middag met mijn cursisten van de tekenclub doorgebracht, waar we in de stal de koeien hebben getekend en gefotografeerd om de week erna op de cursus koeien te schilderen. Het was een groot succes, we hebben ons drie weken laten inspireren door deze mooie beesten. Erg leuk dat dat mogelijk was, we hebben ervan genoten.

Vera de Backker

Naschrift redactie:

Ook de Koningshoeve zelf kreeg veel leuke reacties, maar het was dan ook een bijzonder geslaagde dag: er zijn die dag zeker 800 mensen geweest! Het kriebelt dan ook alweer voor volgend jaar, vertelde Saskia ons. 'We zitten alweer vol ideeën. Overigens ere wie ere toekomt: Gert en ik hebben dit niet samen gedaan, maar met de rest van de mannen en vrienden. En ook een adoptievriendin heeft de hele dag geholpen!'

Hoe leuk het kan zijn om een koe cadeau te krijgen . . .

Ik heb sinds kort mijn cadeauekoe als adoptiekie overgenomen, en mijn lieve Marjoleine is weer helemaal de mijne. . . Maar eh... een heel ander onderwerpje. Toen ik aangemeld werd (cadeau-tje van mijn partner) als adoptieouder, was eerst een andere koe voor mij, Waltera genaamd van dezelfde boer. Ik kreeg een schitterend certificaat, mooie voorgedrukte letters enz. dus ik dacht: leuk, inlijsten en boven mijn bed. Of in de schuur of waar ook. Maar het bleek dat de boer een foutje had gemaakt. Niet koe Waltera was voor mij bestemd, maar kalfje Marjoleine.

Dus ik kreeg een nieuw certificaat. Maar . . . dit was gewoon met de hand ingevuld, en niet echt mooi om ingelijst aan de muur te hangen. Dus... ik weet niet waar zo'n certificaat vandaan komt. Van jullie? Of van de boer zelf? Want dan zou ik er misschien als dat kan, toch nog een willen hebben, zo'n mooie voorgedrukte. Met mijn naam en Marjoleine natuurlijk.

Ik weet niet of dat zou kunnen – en misschien is het ook wel een beetje een stomme/kinderachtige vraag... maar ja.... het leek me gewoon leuk.

Marianne

Helemaal geen gekke vraag! Want ook wij van adopteer een koe maken het onze adoptievrienden graag naar de zin. Zeker iemand die zo begaan is met haar koe! Marianne heeft haar deftige certificaat intussen thuis.

reactie Marianne:

Ja... begaan met mijn koe ben ik zeker. En ik geloof dat de boer waar Marjoleine staat, ook verrast was dat er iemand is die bijna iedere week een paar keer komt kijken. Vooral in de zomer deed ik dat dus. Gewoon... zien hoe ze groeit... en wie weet wel een beetje tam maken, al heb ik gehoord dat Blondes d'Aquitaine waar Marjoleine onder valt, niet echt een ras is dat zich tam laat maken – ach... ik zie wel.

Nu in de stal laat ze zich in ieder geval al aaien en voeren. Dus weer een stapje verder. En ik kom er iedere dag langs zowat met naar mijn werk gaan, dus een beetje aandacht kan altijd!

Weer vier nieuwe boeren bij AEK

We konden de afgelopen weken weer flink wat adoptievrienden verwelkomen. Maar ook het aantal adoptieboeren blijft groeien. Hieronder stellen we vier nieuwe aan u voor. Een uitgebreide beschrijving over hun bedrijven is te lezen op www.adoptteereenkoe.nl En u, lezer? Probeer u zelf ook nieuwe adoptievrienden bij onze actie te krijgen?

Frank Cuypers

Op de grens met België ligt 't Ven, het zoogkoeienbedrijf van Frank en Karin Cuypers. Een klein paradijs bij het buurtschap Weebosch, in het zuidelijkste puntje van Brabant

Frank en Karin Cuypers, Postelseheideweg 6, 5571 XB Bergeijk, 0497-518994

Jan van Schip

Al ligt het landgoed Amelisweerd dan vlak tegen Utrecht aan, het barst er van de natuur. En er is ook een biologische boerderij: die van Jan en Joke van Schip.

Jan en Joke van Schip, Vossegatsedijk 2, 3981 HS Bunnik, tel. 030-6663615

Bert de Groot

Het biologische melkveebedrijf van Bert de Groot is een gesloten bedrijf. Maak u geen zorgen: ook op een gesloten bedrijf zijn adoptievrienden van harte welkom!

Bert de Groot, 's Gravensloot 14, 3471 BM Kamerik, tel. 0348-421344

Eric van der Woude

Op het Hilversumse landgoed Eindegooi ligt de boerderij van Eric en Sandra van der Woude. Eindegooi ligt aan de rand van de Gooise stuwwal en is op zichzelf al een bijzonder landschap: een combinatie van boerenbedrijf en bossen, die een keur aan wild herbergt.

Erik en Sandra van der Woude, Laan van Einde Gooi 6, Hilversum, tel. 035-5771629

Blondes d'Aquitaine, vlak bij de Belgische grens

”We mishandelen onze bodem”

“Als we vroeger gingen vissen, gooiden we een emmer gier over de tuin. Dan kwamen de wormen vanzelf naar boven. Begrijp je dus hoe het bodemleven te lijden heeft als je mest óndergronds verspreidt?”

Voor Paul Blokker staat het als een paal boven water. Zo lang we mest als afval beschouwen, en niet als onderdeel van een kringloop, gaat de gezondheid van onze bodem verder achteruit. En daarmee de kwaliteit van de producten, en uiteindelijk onze gezondheid.

En langzaam, héél langzaam, lijken zijn opvattingen terrein te winnen. Maar intussen vecht hij al voor de Hoge Raad.

“Als de overheid over het mestprobleem praat, gaat het vooral over amoniakgas dat uit mest ontsnapt. Die slaat namelijk elders neer in de vorm van stikstof, en bemest plaatsen die ze helemaal niet bemest wil zien.

Of die amoniak echt uit de mest komt, is trouwens nog maar de vraag: ook het verkeer stoot amoniak uit, en het stijgt zelfs op uit zee!”

“Als boer bereik je een ideale situatie als je een sluitende stikstofkringloop hebt. Met andere woorden: als alle stikstof die je dieren produceren, benut wordt voor het bodemleven, voor de groei van de gewassen en voor de vorming van organische stof (humus) in de bodem.

Da's een goed idee! zei de overheid dus in 1993: begin maar met alle mest ondergronds te verspreiden. Dan kan er geen stikstof ontsnappen in de vorm van amoniak.

Maar dat is puur theorie. Om te beginnen is er nooit goed gemeten of dat ook werkelijk zo is. Bij de proefnemingen hebben ze maar vier dagen gecontroleerd of er amoniakgas uit de bodem opsteeg. Het duurt gewoon langer voor het zo ver is maar: het ontsnapt wel degelijk. En het is nog sterker: als de bodem teveel stikstof bevat ademt ook het gras dat in de vorm van amoniakgas uit!”

Jullie vinden ondergronds verspreiden een ongelukkige techniek?

“Als je bovengronds verspreidt, kun je het volledige oppervlak van je land benutten. Bij het ‘insnijden’, in smalle richels dus, gebruik je maar 10 procent van de oppervlakte. De mest wordt dus sterk geconcentreerd. En dus wordt het ook sterker uitgestoten.”

“Wat ook vergeten wordt, is dat mest nog andere gassen bevat: blauwzuurgas, lachgas, zwavelwaterstof en methaan. Vooral blauwzuurgas is gevaarlijk. Gelukkig reageert het gemakkelijk met zuurstof, tot een onschadelijke verbinding. Alleen: er zit niet genoeg zuurstof in de bodem. Een gezonde bodem bestaat uit gelijke delen lucht, grond en water.

Maar dat evenwicht is al lánq verstoord. Het gevolg is dat het blauwzuurgas wel geneutraliseerd wordt, maar dat er zó weinig zuurstof overblijft, dat de mest zelf niet meer kan verteren en dat het bodemleven verstikt. Wat denk je trouwens dat het zout doet dat ook in de mest zit?”

“Het droevige resultaat is dat het bodemleven in de Nederlandse landbouw achteruit holt. En dat bodemleven is verantwoordelijk voor álle processen in de grond: de aanmaak van organische stof en de productie van voeding voor de planten.”

Maar: de uitstoot van amoniak in Nederland is gedaald?

“Ja, maar dat is niet dankzij het ondergronds verspreiden van mest. Want tussen 1993 (toen het verplicht werd) en 1997 bleef de uitstoot gelijk, en aan het eind van die periode stéég ze zelfs. De daling is pas ingezet toen in 1997 de varkenspest uitbrak en er zoveel dieren werden afgemaakt. Ja, en dat je met minder dieren minder uitstoot hebt, daarvoor hoef je niet gestudeerd te hebben.

De boeren hebben trouwens niet stilgezeten. Ze hebben het stikstofgehalte van de mest omlaag gebracht, dankzij een beter voersysteem, en dus ook bijgedragen aan de vermindering van amoniak-uitstoot.”

“Maar dat vreemde verloop van de uitstoot toont wél aan dat de theorie waarop de ondergrondse verspreiding is gebaseerd, niet deugt. En de cijfers geven me gelijk: tussen de theorie en de praktijk zit een verschil van dertig procent! Ik durf dan ook gerust te beweren dat de proeven waarop dit beleid stoelt, volkomen onbetrouwbaar zijn.

Want eigenlijk hebben we alleen maar achteruitgang geboekt.

Op deze luchtfoto is goed te zien dat de mest in feite maar over 10% van de bodem wordt verspreid

Ook in landbouwgrond wordt mest 'ingesneden'. De schade voor de bodem is net zo groot als in weilanden.

Ik noemde al het ongezonde bodemleven. Maar er zijn meer angstwekkende cijfers. Vóór 1993 spoelde 4,5 tot 5,5 procent van de gegeven stikstof (mest én kunstmest) uit: het werd door regenwater uit de bodem gespoeld. Nu, in 2006 spoelt gemiddeld 8,4% uit!

Wil je cijfers? In 1990 werd van de 990 miljoen ton 45 miljoen ton uitgespoeld. In 2001 werd er 730 miljoen ton gegeven en spoelde er 68 miljoen ton uit. Dat leidt tot overbemesting van sloten eutrofiëring, zoals het met een duur woord heet. En da's funest voor het waterleven."

Wat willen de boeren dan doen? Wat kunnen ze doen?

"Een aantal boeren is hard bezig om de kringloop van stikstof in balans te brengen. Vooral via het voer: dus minder stikstof voeren. Maar de koe moet structuur krijgen, zeg ik altijd. Ze moet structuurrijk voer hebben. Simpel, omdat ze anders niet kan herkauwen. Brok, bijvoorbeeld, wordt niet herkauwd. Ruw celstof moet ze hebben, want daar is de maag voor bedoeld. Láng gras, zó lang dat het bijna bloeit. Dan wordt het ruwer, wat het herkauwen stimuleert. En als de koe dát doet, gaat ze de stikstof efficiënter benutten

Gewoon gras levert 100 liter speeksel per dag op, maar lang gras wel 250 liter! Gewoon door het herkauwen. De enzymen in dat speeksel helpen om een eiwitoverschot in het dier tóch te benutten; een koe kan dus dankzij goed ruwvoer haar eigen eiwithuishouding regelen!"

"Zelf geven wij de koeien ook nog wat koolstof – zeg maar norit – die gifstoffen wegvangt, waardoor bacteriën in de pens nog beter kunnen werken.

Ook in de koe hoort dus een kringloopsysteem te zijn. Maar op veel boerderijen is die ideale situatie nog ver weg, want veel koeien worden in feite als varkens gehouden: ze krijgen voer dat energie levert in de darmen in plaats van in de pens. En dat levert een andere mest op dan wat de koe van nature produceert.

Hooi, gras, en, zoals voorheen, lijnzaadkoeken – dat levert energie in de pens. En goeie mest."

Al die inspanningen rondom het voer leveren dus mest op die minder amonium bevat?

"Kijk maar naar de cijfers. In de afgelopen jaren lag het amoniumgehalte in Nederland op gemiddeld 2,2 kilogram per kubieke meter mest. Vorig jaar zelfs op 2,3 kilo. En wij zitten tussen de 1,3 en 1,4 kilogram per kuub.'

'Wij – mijn vader en ik – en een aantal andere boeren, rijden de mest bovengronds uit. Dat moet je zorgvuldig doen. Om te beginnen verdun je het met water, of je sproeit na de verspreiding een gelijke hoeveelheid water. Je rijdt het ook het best uit tijdens regenachtig weer, want dan wordt het amonium snel gebonden.

Als je dat goed aanpakt, verlopen de processen in de bodem steeds beter. En uiteindelijk is de kringloop zó goed dat je nauwelijks stikstof verliest, en geen kunstmest meer nodig hebt. Wij benutten op onze boerderij zo'n 80 procent van alle stikstof. Landelijk is dat niet meer dan ruim 20 procent. . ."

Maar jullie werkwijze verloopt niet zonder moeilijkheden...

"Nee. We zijn al 'n paar keer bekeurd. Uiteindelijk wel veroordeeld, maar niet beboet. Omdat we in de geest van de wet handelen, zoals de rechter zei. Maar het ministerie wil zijn zin hebben en heeft aangedrongen op veroordeling. Dus zijn we opnieuw bekeurd in 2004. Na hoger beroep zijn we nu in casusatie gegaan bij de Hoge Raad. En als dat rond is, kunnen we naar het Europese Hof. Wat we zéker doen, want in Duitsland, bijvoorbeeld, is ondergronds uitrijden van mest juist streng verboden!"

"Maar langzaam verandert er iets in Nederland. De universiteit van Amsterdam is hier geweest, en we praten nu ook met het ministerie. Ze voelen kennelijk dat er iets gaande is. Dat blijkt ook uit onderzoek van bijvoorbeeld de Consumentenbond naar vitaminegehalte in groenten. Kanker en diabetes komen de laatste jaren veel vaker voor dan vóór de mestmaatregel. Ook overgewicht bij de bevolking is vanaf 1993 sneller gaan toenemen. Sporenelementen als chroom, mangaan en zink ontbreken bijna in ons voedsel. Ik ben ervan overtuigd dat er een verband is met de manier waarop we onze bodem mishandelen."

In het verhaal van Paul Blokker is sprake van 'de boeren'. Maar dat is maar een beperkte groep boeren in ons land. Ze zijn verenigd in de vereniging tot behoud van boer en milieu.

Wat is paratuberculose?

Paratuberculose (para-tbc) is een ongeneeslijke bacteriële darminfectie, die vooral voorkomt bij herkauwers (vooral koeien en geiten). De ziekte breidt zich langzaam uit over Nederland en slaat vooral toe bij kalveren in het eerste levensjaar. Hoe jonger het kalf, des te gevoeliger is het voor infectie.

Doordat de incubatietijd van de ziekte zo lang is, vertonen besmette dieren pas op een leeftijd van drie tot zes jaar ziekteverschijnselen. En aangezien een besmette koe al vanaf tweejarige leeftijd de para-tbc-bacterie kan verspreiden is de bestrijding van de ziekte bijzonder moeilijk.

Opvallend is dan weer dat runderen die ná een leeftijd van één jaar de bacterie opnemen, niet ziek worden en ook géén besmetting overbrengen.

Een besmette koe kan de volgende verschijnselen gaan vertonen:

- eerst daalt de melkgift met tien tot twintig procent
- vervolgens neemt, ondanks een goede eetlust, de conditie af
- het geboortegewicht van kalveren is te laag

Uiteindelijk krijgt de koe aanhoudende diarree en daalt de melkproductie nog verder.

Er is tot op dit moment geen verband aangetoond tussen para-tbc bij vee en ziekten bij de mens.

Veel voorkomende ziekte

Uit onderzoek blijkt dat op ongeveer de helft van de melkveebedrijven in Nederland één of meer runderen afweerstoffen tegen paratuberculose in het bloed heeft. Bij vleesveebedrijven is het aantal nog groter.

Gelukkig is op de meeste bedrijven de mate van besmetting nog gering. Dan is verspreiding van paratuberculose te voorkomen. De eerste stap daarin is een strikte scheiding tussen vee van twee jaar en ouder en kalveren tot een jaar. Vooral in de zoogveehouderij is dat veel werk; je moet de diertjes namelijk met de fles of de speen-emmer voeden.

De treurige realiteit is dat veel melkveehouders niets doen tegen uitbreiding van de ziekte.

Taaie rakker

De veroorzaker van para-tbc is de *Mycobacterium Avium sub-species Paratuberculosis*. Ze behoort tot de groep van tuberculose-bacteriën. Een bijzondere eigenschap van deze bacteriën is de incubatietijd; de tijd tussen besmetting en de eerste ziekteverschijnselen. Voor para-tbc varieert de incubatietijd van een jaar tot meer dan tien jaar. Omdat de bacterie een stevige waslaag heeft, kan ze heel lang (langer dan een jaar) overleven buiten het dier, bijvoorbeeld in kuilgras, mest, water en grond. Dat verklaart waarom kalveren gemakkelijk besmet raken. Want de bacterie zit ook in de melk van besmette moeders.

Onder invloed van UV-straling, zoals zonlicht, gaat de bacterie snel dood.

Wat doet de bacterie

De bacterie nestelt zich in de darmwand en veroorzaakt een zeer langzaam verlopende darmontsteking. Vanuit de darm verspreidt de bacterie zich via de bloedbaan naar onder andere de uier. Mest, melk en biest, maar ook speeksel van besmette dieren vormen de belangrijkste besmettingsbronnen van para-tbc. Zelfs via de baarmoeder kan het ongeboren kalf al worden besmet.

Sluimerende ziekte

Para-tbc is vaak onzichtbaar en blijft daardoor lang onopgemerkt. En op het moment dat de ziekte wordt vastgesteld heeft de besmetting zich al flink uitgebreid. Eén dier met ernstige para-tbc-verschijnselen vormt binnen het hele koppel het 'topje van de ijsberg'. Waarschijnlijk zullen één of twee dieren klinisch ziek zijn en vier tot acht dieren subklinisch ziek. Het aantal besmette dieren zonder verschijnselen kan nog veel groter zijn.

Insleep voorkomen

Sommige bedrijven kopen nog regelmatig vee aan. Maar het kopen van vee is riskant; vergelijkbaar met het oversteken van een redelijk drukke straat zonder uit te kijken. Het kan lang goed gaan, maar de kans is groot dat het een keer goed mis gaat. Er zijn dan ook al flink wat boeren die al jarenlang geen vee van elders meer kopen, om 'insleep' van para-tbc te voorkomen.

De naam paratuberculose of para-tbc is gegeven omdat de veroorzaker gemakkelijk verward wordt met die van tuberculose. Het wordt ook wel **ziekte van Johne** genoemd naar een van de eerste onderzoekers van deze ziekte. Paratuberculose komt wereldwijd voor.

De ziekte is op te sporen door bloedonderzoek. Maar dat is niet waterdicht en geeft veel vals-negatieve uitslagen. Veel beter, maar ook duurder, is de mest op kweek zetten. Daarom worden beide wel gecombineerd. Als bloedonderzoek negatief is (dus het dier ziektevrij lijkt) wordt alsnog een mestonderzoek gedaan.

Helaas vindt de gezondheidsdienst voor vee dat bloedonderzoek alléén wel voldoende is om een bestrijdingsplan op te zetten. De boerenpraktijk (en de ervaring van het Franse Limousinstamboek) bewijst helaas het tegendeel.

Naar de Noorse verjaardag

Tot onze verbazing zagen we dat jullie in Koevoet een bericht hadden opgenomen over het Telemark ras. Het toeval wil dat we als deelnemer van het Vleesproject Drents Weidevlees (www.drentsweidevlees.nl) ook verbonden zijn aan een EU- project Farmers For Nature (www.farmersfornature.org). Boeren uit het gebied rond de Noordzee, die op allerlei verschillende manieren bezig zijn met natuur, wisselen in dit project kennis en ervaringen uit. Er worden internationaal bijeenkomsten georganiseerd en in juni vindt de bijeenkomst plaats tijdens de viering van het jubileum van het Telemarkras. Een vertegenwoordiger van ons bedrijf is dan ook in Noorwegen aanwezig!

Henriëtte Sabel en Jan Klijnjan
Nieuw Balinge

Veevoer als vuilstort?

In februari 2006 in het nieuws:

Mogelijk sluit Nederland zich aan bij een Duits initiatief om het verbod op restanten van (plastic) verpakkingsmiddelen in veevoer te versoepelen. Een béétje plastic door het voer moet kunnen, vindt de veevoerindustrie.

Dat herinnerde ons aan het verhaal dat één van onze adoptieboeren ons vertelde.

Veevoer mag geringe hoeveelheid verontreiniging bevatten. Denk aan zware metalen, gechlloreerde koolwaterstoffen en andere nare dingen. Als de concentratie maar laag genoeg is. Wat deed dus de eigenaar van een partij vervuilde grond? Laten verbranden bij een afvalverwerker? Dat is een kostbare zaak. Daarom gaf hij het aan een fabrikant van veevoer, en betaalde daar ook nog een vergoeding voor. Die fabrikant mengde het door een reuzepartij veevoer. Zo sneed het mes aan twee kanten: de hoeveelheid voer werd groter – leverde dus meer geld op, de eigenaar van de vervuiling betaalde hem om van zijn vuiligheid af te komen en het probleem van de vervuiling werd over heel Nederland uitgesmeerd.

Het is ongelofelijk wat sommigen bereid zijn te doen voor geld. Hoever ze kennelijk óók bereid zijn ervoor te gaan. Want de boer die ons het verhaal had verteld trok zich terug toen we hem erover wilden interviewen...

Kort nieuws

In Duitsland zijn biologische verswaren inmiddels goed voor 60 procent van de totale omzet. Dat is deels te danken aan een reeks pesticideschandalen, maar vooral omdat Duitse biologische boeren de herkomst van hun producten 'luid en duidelijk' vermelden.

* * * * *

Melkveehouders in het Groene Hart komen binnenkort in aanmerking voor een beloning van 1.500 euro als ze beloven hun koeien 10 zomers lang overdag in de wei te zetten (Nieuwsbrief Llink)

* * * * *

"We hebben van het adoptiegeld een schitterende nieuwe borstel aangeschaft", schrijft Marente Hupkes, adoptieboerin in Voorst.

"En wat zien de koeien er nu stralend uit joh! Stralen deden ze al, maar nu glimmen ze er nog meer bij. Een lust voor het oog."

* * * * *

Het bestuur van de stichting Koevoet is zo begaan met Adopteer een Koe dat het zelfs in de vakantie adoptievrienden probeert te werven. Tineke Benist wist in Syrië een Amsterdams echtpaar over te halen!

* * * * *

